

KRŠĆANSKA INICIJACIJA DJECE I MLADEŽI

Lic. Živan BEZIĆ

»*Fiunt, non nascuntur christiani*«
(Tertulijan)

Premda su već stari dva tisućljeća, svi problemi kršćanske inicijacije još nisu našli povoljno rješenje.

Što se tiče kršćanske inicijacije odraslih, tu smo se već gotovo približili idealnom rješenju. Kongregacija za bogoslužje o tom je predmetu izdala g. 1972. dva dokumenta: novi obrednik kršćanske inicijacije odraslih i dekret kojim se ovaj uvodi na snagu.¹ Novi je obred na zadovoljavajući način riješio mnoge dosadašnje poteškoće na razini čitave Crkve. Na žalost, naša hrvatska Crkva nije ništa učinila u ostvarivanju novog postupka i obreda inicijacije. On kao da još nije stigao do nas. Ni zajednički ni pojedinačno naši biskupi nisu dali nikakve podrobnije upute o primjeni novog Obrednika na naše domaće prilike. Tako se kod nas, osim u Sloveniji, i dalje postupa kao da katekumenata i nema.

Međutim, mi ovdje ne mislimo govoriti o inicijaciji odraslih.² Zadržat ćemo se samo na problemima uvođenja u kršćanski život *djece i mladeži*, jer su ta pitanja još vrlo daleko od pravog rješenja. O njima bi se dalo razgovarati s različitim vidika: dogmatskih, pravnih, liturgijskih, psiholoških, odgojnih, katehetskih i pastoralnih. Bio bi to vrlo zanimljiv spektar pitanja i poteškoća kršćanske inicijacije. Mi se moramo ograničiti samo na pastoralni vid stvari s obzirom na njezine odgojno-psihološke komponente. U liturgiju ćemo zaći samo stoga što su sakramenti sastavni dio kršćanskog života i ne može se govoriti o inicijaciji preskočivši njoj pripadne sakramente. Premda uopće nećemo zalaziti u dogmatska pitanja, nadamo se da naši prijedlozi neće biti u sukobu s dogmatskim postavkama.

U ČEMU JE PROBLEM?

Svima nam je poznato da danas postoje dva tipična načina kako se postaje kršćaninom. Dva su uglavnom puta kršćanske inicijacije. Prvi je:

¹ *Ordo initiationis christianae adultorum*. Ed. typica. Typis polyglottis Vaticanis: Vaticano 1972.

² O tome vidi: Z. BEZIĆ, *Sakramenti kršć. inicijacije*, -u *Bog. smotra*, br. 2-3, g. 1973.

rođenje i odgoj u kršćanskoj obitelji, odnosno kršćanskoj sredini. To je put ogromne većine. Djeca rođena od kršćanskih roditelja bivaju odmah krštena, katehizirana i uklopljena u crkvenu zajednicu. Na taj se način Crkva redovito pomlađuje, više biološki nego duhovno.

Drugi je put *obraćenje* u zrelim godinama. Bez prethodne vjerske orijentacije, u zreloj dobi, nakon dugog razmišljanja i traženja, čovjek se sasvim slobodno opredjeljuje za Krista i traži krštenje. Slobodan od pritiska tradicije i sredine, u posjedu pune i odgovorne osobne vjere, obraćenik se potpuno predaje Bogu konačnom i promišljenom odlukom. Jasno je da je ovaj put bolji i da je kvaliteta vjere jednog obraćenika daleko povoljnija nego tzv. »sociološkog« kršćanina, krštena u njegovu djetinjstvu. Već je Kierkegaard opazio da je nekrštenome lakše doživjeti pravo obraćenje nego krštenome u djetinjstvu.³

No, kako mi ovdje ne raspravljamo o kršćanskoj inicijaciji odraslih, preostaje nam da se pozabavimo onim prvim putem, tj. kršćanskom inicijacijom djece i mladeži u katoličkoj sredini. Pitamo se, skupa s nekim teolozima, zar ne bi bilo najbolje da se onaj prvi tradicionalni put vjerske inicijacije posve napusti i da unaprijed regrutiramo kršćane samo među odraslim obraćenicima, kako je to bilo na samom početku kršćanstva?⁴ Ako ipak ostajemo pri inicijaciji djece, mora li ona biti okončana u djetinjoj dobi? Kako mlade kristijanizirati, kojim načinom, kojim obredima? Ako želimo krštavati sitnu djecu, kao i do sada, koje ćemo im sakramente dati, u koje doba i kojim redom? Spada li i pokora u sakramente inicijacije? Ako spada, kada je i gdje je njezino pravo mjesto? U čemu hramlje naš dosadašnji sakramentalni redosljed? Kako se mogu uspješno evangelizirati djeca u nejakoj dobi? Što nam o svemu tome imaju reći suvremena psihologija i pedagogija?

Na ta i slična pitanja kršćanski teolozi i pastoralisti različito odgovaraju. Uglavnom se mogu razlikovati tri vrste odgovora:

Prvi traže temeljit zahvat u inicijaciju, a to je prebacivanje krsta u mladenačke ili zrele godine. Dakle, odreći se kristijanizacije djece i mladeži i računati samo s odraslim obraćenicima. Na čelu ove struje bio je pokojni protestantski teolog Karl Barth. Premda on nije spadao u progresiste, danas njegovo mišljenje usvajaju većinom tzv. napredni kršćani. Ispada kako upravo progresisti traže da se ponovno vratimo na tradiciju prve Crkve.

Dakako, nisu svi napredni jednako radikalni. Neki se ipak zadovoljavaju postupnom inicijacijom, započetom još u djetinjstvu, ali ne žele krštenje djece odmah nakon rođenja. Jedan je od takvih i francuski isusovac Joseph Moingt, koji je svoje misli izložio u knjizi »Kršćansko postajanje«.⁵ Ipak, i ovaj »umjereni« teolog, kakvim J. Moingt sebe smatra, izbacio je nedavno na jednom katehetskom sastanku slijedeće parole:

— »Défonctionnariser la transmission de la foi«, tj. uzeti inicijaciju iz ruku svećenika i predati je živim crkvenim zajednicama.

— »Libérer le mariage«, tj. »dignuti« katolicima obvezu crkvenog vjenčanja priznavanjem civilnog braka.

³ »Lakše je postati kršćaninom kad to nisi nego kad to već jesi. Odluka obraćenja čeka svakoga koji je bio kršten u djetinjstvu«. (Postskriptum u djelu »Miettes Philosophiques«, pogl. 4.)

⁴ J. C. DIDIER, *Faut-il baptiser des enfants?* Ed. Cerf, Paris 1967.

⁵ J. MOINGT, *Le devenir chrétien*. Desclée de Brouwer, 1973.

— »Faire la grève de la confirmation«, tj. ne pristupati sakramentu potvrde prije zrelosti.

— »Libéraliser l'avortement des baptêmes prématurés«, tj. prestati s krštavanjem djece odmah poslije rođenja.⁶

Po mišljenju nekih krštenje bi trebalo davati u etapama, ne odjednom. Prva bi etapa bila prijava i upis djeteta odmah nakon rođenja. To bi bila anticipacija krsta, upis u Crkvu, kao znak želje roditelja da im djeca rastu u vjeri i ujedno njihova obveza katoličkog odgoja (kandidatura, obred primanja ili upisa). Pri polasku u školu samo dijete izražava volju da se upozna s vjerom i pristupa katehetskoj pouci (svečani upis u vjeronauk, krst želje). Treća etapa spada u mladenaštvo, kad se poučeni i uvjereni mladić, odnosno djevojka, samostalno i konačno opredjeljuje za Krista i njegovu Crkvu (krst vodom, zadnja faza sakramenta).

Drugi zagovaraju — u suprotnosti prema naprednima — tzv. *tradicionalni* red inicijacije. To je red koji je nastupio poslije konstantinovske epohe u Crkvi. Djecu svih kršćanskih roditelja treba krstiti što prije i »snabdjeti« ih svim sakramentima. Pri tome se pozivaju na »opus operatum« i ne žele ni doba razuma, a kamoli još i doba zrelosti. Bog je onaj koji čini kršćanina, vele, ne naša vjera ili naše zasluge.

Tradicionalisti imaju svoj uzor kršćanske inicijacije u postupku pravoslavne Crkve. Ona sitnu djecu i krsti i krizma istodobno, a često im u isto vrijeme daje i euharistiju. Kako radikalni progresisti nalaze svoje pristaše većinom među protestantskim vjernicima, tako radikalni tradicionalisti nalaze podršku samo u istočnim crkvenim zajednicama.

Treći predlažu *srednji put*. Oni zastupaju krštenje djece i dosadašnji red sakramenata: krst — krizma — ispovijed — pričest, ali zagovaraju veći razmak između pojedinih sakramenata. Inicijacijski ciklus završava s djetinjstvom, no s posebnom pripravom za svaki sakramentat uvođenja, stvarajući tako među njima odgojni razmak. Dakle, isti tradicionalni put, malo moderniziran prihvaćanjem zahtjeva pedagogije razvoja.

To je stav većine katoličkih teologa, osobito dogmatičara, koji dogmatiziraju i sam redosljed sakramenata. Takvo mišljenje izražavaju i pisci poznatog skupnog djela »Pastoralna teologija liturgijskih slavlja«.⁷

Koja od ove tri struje ima pravo?

S antropološko-pastoralnog stajališta ni jedna od njih. Svaka na problem kršćanske inicijacije mladeži gleda jednostrano, pa su im stoga i zaključci jednostrani.

Zašto progresisti nemaju pravo? Jer oni gledaju na kršćansko »esse« (l'être chrétien, Christ-sein), a tako isto i na kršćansko »fieri« (le devenir chrétien, Christ-werden), samo sa stanovišta »operis operantis«. Po njima kao da je čovjek onaj koji »prihvaća« Boga i sam sebe čini kršćaninom. Kao da se čovjek kristijanizira, spasava i posvećuje sam svojom ljudskom snagom, zaboravljajući na ulogu Božju. Zar to nije neka nova vrsta pelagijevstva? Zar vjera u prvom redu nije dar Božji? Zar milost nije jača i učinkovitija od naših umnih i voljnih sposobnosti? Ako postajemo kršćanima samo svojim nastojanjem, zreлом odlukom i »egzistencijalnim izborom«, gdje je tu onda »opus operatum«, milost Božja?

⁶ Informations catholiques internationales. Br. 480, 15. V. 1975, str. 22.

⁷ J. GELINEAU, Pastoralna teologija liturgijskih slavlja. Izd. KS. Zagreb 1973.

Slično i G. FRUMENTO, Iniziazione dei fanciulli alla penitenza. LDC, Torino 1973.

Ako bi Crkva htjela imati samo zrele, potpune i savršene članove, upala bi u neku vrstu elitizma i aristokratizma. Postala bi »malo stado« izabranih i uzornih vjernika. A ostala »massa damnata«? Što ćemo s njima? Zar i oni nisu pozvani i zar Bog ne želi da se svi ljudi spase? Zašto ih već sada i ovdje isključiti iz kraljevstva Božjega?

Uskraćujući krštenje sitnoj djeci i njih bismo na taj način isključili iz otajstvenog tijela Kristova. Baš njih koji su prvi pozvani u kraljevstvo nebesko! Zašto svi mi drugi možemo, a samo djeca ne mogu postati »djecom« Božjom? Odbijanjem krsta djeci bismo oduzeli sve ono obilje sakramentalnih milosti koje ostali sakramenti donose (jer uskratiti im krst znači zanijekati im i sve ostale kršćanske tajne). I to baš u ono doba kad im je milost Božja najpotrebnija! »Lišiti jedno dijete sv. krsta znači lišiti ga nadnaravnog života i čitavog blaga milosti što ga Duh Sveti donosi u dušu krštenika«.⁸

»Nema boljega dokaza za dobrotu Božju i nezasluženu milost od činjenice dječjeg krštenja. Odrasli krštenik bi možda mogao živjeti u krivom uvjerenju da si je sam zaslužio sakrament krsta. Mogućnost dječjeg krštenja dokazuje obratno: vjera i milost darovi su Božji (gratia gratis data). Dječje krštenje dokazuje da je ljubav Božja prema čovjeku prvotnija od ljubavi čovjeka prema Bogu.«⁹

Tko može dokazati da roditelji nemaju pravo krštenjem priključiti djecu svojoj vjerskoj zajednici i dati im kršćanski odgoj? Ako su imali pravo da djecu rode, imaju pravo i da ih duhovno preporode u otajstvu preporoda. Kao što su roditelji dužni pružiti svojoj djeci sva materijalna i duhovna dobra, tako su im dužni darovati i ono najveće — svoju krsnu vjeru. Dječje krštenje dokaz je snage roditeljske vjere kao i vjere crkvene zajednice. S pastoralnoga gledišta krštenje je djece sjajna prilika da roditelji i kumovi i sami obnove i prođube svoju osobnu vjeru.

»Ne nijećemo i negativne vidove dječjega krsta. Istina je da dijete ne zna što je primilo i da svoje krštenje može shvatiti kao nešto konvencionalnoga. Ali zar i sva ostala odgojna, kulturna i socijalna dobra ne dajemo djeci odmah čim se rode? Čekamo li da odrastu pa da onda sami odluče hoće li naučiti materinski jezik, primati lijekove u bolesti, hraniti se, cijepiti se, vršiti higijenska pravila, pohađati školu i slično? Ono što je korisno, vrijedno i potrebno za život, djeci se daje ne čekajući njihovu zrelost. No možda im ranim krštenjem namećemo kršćanske obaveze koje će kasnije njima biti teške i neće ih kao odrasli prihvatiti? To je moguće i događa se da mnogi ne prihvaćaju odgoj svojih roditelja, ali svedjedo, bili oni kršteni ili ne, u zreloj dobi ionako moraju sami odlučiti svojim životnim pravcem. Krštenje ih nikako ne dispencira od osobnog izbora.«¹⁰

Iz toga proizlazi zaključak: nije pastoralno mudro odgađati krštenje djece do godina zrelosti ako ga roditelji iskreno žele i spremni su svoju vjeru prenijeti u duše svoje djece.

Pravoslavni model inicijacije također nije odgojno i psihološki opravdan. On je zapravo mehaničko prenošenje inicijacije odraslih na inicijaciju djece. Dok su se krštavali samo stariji, sakramenti inicijacija mogli su se davati odjednom, no prenosom krsta u djetinje doba ta

⁸ ZIVAN BEZIC, *Pastoralni rad*, Split 1970, str. 127.

⁹ i ¹⁰ *Ibidem*.

praksa gubi svoj »raison d'être«. A istočnjaci, zaljubljeni u tradiciju, nisu na to mislili, već su automatski prenijeli na djecu ono što je bilo zamišljeno za odrasle. To je psihološki promašaj.

Kršćanska inicijacija je uvođenje u kršćanski život i u kršćansku zrelost. Ona pretpostavlja dug odgojni proces i postupnu vjersku formaciju. Kako taj proces i ta formacija mogu biti završeni u djetinjim godinama? Osobno prihvaćanje vjere — a to je ono jedino pravo — zahtijeva duševnu zrelost. Otkuda djetetu takva zrelost? Opravdanje vjeronaukom što će ga dijete kasnije pohađati (a hoće li uopće i koliko vremena?) ne koristi, jer je vjeronauk samo jedna sastavnica kršćanske inicijacije i nikada sam nije dostatan. Upravo prerano primanje sakramenata kršćanskog posvećenja povod je da poslije mnoga djeca uopće ne posjećuju vjeronauk, jer su tobože već »sve primili«. A tom se mišljenju, na žalost, pridružuje većina roditelja, pa čak i pokoji svećenik (barem u praksi).

Da se neki sakramentat može pobožno i dostojno primiti, potrebna je posebna pouka i priprava za nj. A gdje je tu priprava i pouka ako se djeca »snabdijevaju« sakramentima dok nemaju ni pojma o njima? Ne krije li se u takvoj praksi magijsko shvaćanje kršćanskih tajni? One će već same po sebi (ex opere operato) djelovati, bez ikakve suradnje primaoca. Takva sakramentalizacija djece isključuje svaku suradnju između Boga i čovjeka. Gdje je tu »opus operantis«? Nije onda čudo da preranom sakramentalizacijom postižemo suprotne učinke: umjesto da nam sakramenti stvaraju kršćane, oni nam proizvode apstate!¹¹

Zašto onda ne bi bio najbolji upravo onaj treći, srednji put, koji predlaže čuvanje starog sakramentalnog rasporeda, ali protegnutog na duži rok? Krštenje odmah po rođenju, krizma čim dijete dođe do dobi razuma, ispovijed i pričest u 7. ili 8. godini, i eto nam — potpunog kršćanina! Ako se uzmu u obzir poteškoće oko krizme (biskupi ne mogu krizmati svu djecu u 6. ili 7. godini), ona bi se mogla (prema blažoj verziji) dijeliti prema biskupovim mogućnostima između 7. i 10. godine. Tako bi bio »vuk sit i koza cijela«.

Ponajprije moramo reći da je takvu zamisao pokopala i sama katolička praksa. Starinski red sakramenata već je davno poremećen. On se ni do sada nije poštivao. Dugo je već vremena krizma rastavljena od krsta. Ovaj je ostao u ranom djetinjstvu, a potvrda se prebacila na kasniju dob. Euharistija se većinom ubacuje između krsta i potvrde, tako je i tu poremećen prvotni redosljed. A kada se je opet prva ispovijed stavila (iz poštivanja prema euharistiji) prije prve pričesti, od iskonskog reda inicijacije ostao je na svom mjestu jedino krst. Na taj je način sama praksa opovrgla pretenzije umjerenih tradicionalista.

No tako je moralo biti i po logici stvari. Svaki naime sakramentat ima svoju osobitu zadaću u životu vjernika i obogaćuje ga posebnom milošću. Pojednim sakramentima pripada zasebno značenje u životu čovjeka. Kako su to već davno opazili crkveni oci, određeni sakramentat je vezan uz određene događaje ljudskog života i prema tome pripada

¹¹ J. MOINGT, ispravno opaža: »Statistiquement parlant, l'institution baptismale commence à fonctionner à rebours, elle fabrique plus des futurs apôtats (pratiques) que des chrétiens persévérants« (*Le devenir chrétien*, Desclée de Brouwer 1973, str. 20).

određenoj dobi. Stoga svaki sakrament traži i svoje vlastito vrijeme. Pravo se doživljava samo u pravom vremenu (kairòs).

Prirodni red stvari predviđa najprije rođenje čovjeka, onda hranjenje i rast organizma, što sve pretpostavlja i neke životne krize kroz koje se život razvija i učvršćuje. Tek nakon prebrođenih kriza može se govoriti o nekoj životnoj zrelosti. Tako je eto u prirodi ljudskog života. A »gratia« — to svi dobro znamo — »supponit naturam«. Ona gradi na samoj naravi, prati je i njoj se upriličuje.

Što to znači na sakramentalnom području?

1. Biološko rođenje treba da prati i duhovno rođenje, sakrament preporoda — *krštenje*.
2. Rast zahtijeva i uključuje hranjenje, pomagala razvoja — *euharistija* je hrana kršćanskog života.
3. Kako se razvoj odvija kroz krize, kršćanski život treba lijekove i duhovnu terapiju — to je uloga sakramenta *pokore* (pomirenja).
4. Svladane životne krize potvrđuju i omogućuju zrelost organizma, i tu je onda mjesto sakramentu *potvrde*.
5. Vlastitost je života da se reproducira, najprije biološki i društveno, pri čemu dolazi u obzir *ženidba* (i kao sakrament).
6. Duhovni i crkveni život plod je duhovnog očinstva, po kojemu posredno djeluje u njegovoj Crkvi nebeski Otac, i to kroz sakrament *svećeničkog reda*.
7. Kako svaki stvoreni život ide svome kraju — čiji su navjestitelji bolest i smrt — Bog je s nama i u tim časovima života po sakramentu bolesničkog *pomazanja*.

Posljednja tri sakramenta ne spadaju izvorno u otajstva kršćanske inicijacije, ali su s njima povezani neizravno jer stvaraju tjelesno i duhovno očinstvo, a ono je važan činilac u odgoju kršćanske djece i mladeži.

Ako želimo ostati u skladu s prirodnim razvitkom tjelesnog i duševnog života te djelovati po zakonima razvojne pedagogije, nužno nam se nameće misao o reformi dosadašnje kršćanske inicijacije mladih. Obnova će biti od koristi ne samo mladima, o čijem se odgoju radi, već i čitavoj kršćanskoj zajednici, čijim članovima postaju.

PRI(JED)LOG ZA RJEŠENJE

Da bi se mogli približiti pravom rješenju i točnoj »lokaciji« sakramenata inicijacije, moramo naglasiti još jednu misao. Inicijacija je *proces*, dugotrajan odgajanje ili preodgajanje, koje treba da obuhvati veći vremenski raspon. Kako se radi o uvođenju u kršćanski život, ona mora pratiti taj život otkad se začne pa sve dok ne sazre. Na to nas upozorava i Tertulijan svojom izrekom da se »kršćani ne rađaju, već postaju«. Biti kršćanin pretpostavlja to fieri, le devenir, das Werden, nastajanje i preobrazbu. To znači da inicijacija mora obuhvatiti čitavo razdoblje sazrijevanja. I djetinjstvo i mladenaštvo. Ne samo djetinjstvo, jer ono je tek početak očovječenja. Ne samo mladenaštvo, jer ono je njegova završna faza. Oboje, dakle.

Kako čovjek raste, tako *raste* i njegova vjera. Ni vjera se ne dobiva — osim u čudesnim zahvatima milosti — gotova, potpuna i savršena, odjednom. U proces vjerskog rasta ulazi faktor vremena i trajanja. Svako sazrijevanje traži svoje vrijeme, non datur saltus in natura. Kršćanska inicijacija krštenjem tek započinje, a u ostalim se sakramentima usavršuje i dovršuje.¹² Inicijacija treba da završi osobnom, zreloom i promišljenom odlukom svakog kršćanskog početnika. Na poziv Kristov njegov katekumen odgovara svjesnim i neopozivim »da«.

Prebaciti kršćansku inicijaciju u muževne godine značilo bi lišiti nadnaravnog života djetinjstvo i mladenaštvo, dakle upravo godine razvoja. Skratiti inicijaciju na usko razdoblje djetinjstva ili samo mladenaštva isto tako ne odgovara zakonima psihologije i ljudske socijalizacije (a mi smo do sada najosjetljivije razdoblje čovječjeg života, ono između 10. i 20. godine, ostavljali bez ikakva specifična sakramenta). Sabiti primanje svih temeljnih kršćanskih tajni u jedan jedini dan ili blagdan nikako ne znači evangelizaciju čitava čovjeka. Odijeliti »opus operantis« od »operis operati« (a to je prerana ili prekasna inicijacija) nipošto nije u duhu Crkve. Naprotiv, među njima ima biti skladna vremenska, dobna, interpersonalna međuakcija.

Nadalje moramo znati da sakramentalizacija nije jedini vid i način evangelizacije. Primanje sakramenata nije jedini odgojni činilac. Osim njih u kršćansko uvođenje spadaju još i obiteljski odgoj, primjer starijih, kršćanska sredina, život župe, liturgija, kateheza, vjerski tisak itd. A svi se ti činioци odvijaju u vremenu i traže određeno vrijeme. Dokle god traje ljudski razvoj, mora ga pratiti i kršćanska formacija u svim njezinim vidovima. Pa ako ćemo i dati upravo sakramentima prvo mjesto u katoličkoj inicijaciji, ipak i oni traže dugu pripremu i mistagogiju. Dakle duže razdoblje.

Kad sve to uzmemo u obzir, moramo se složiti s ocem Moingtom: »Rješenje problema danas čini se da je u rastezanju sakramentalnog kompleksa kroz čitavo trajanje kršćanskog oblikovanja, tako da se od njega učini sakramentalni proces, sakramentalna neprekidnost, čiji će različiti obredni 'momenti' odgovarati etapama odgoja sve do potpunog sazrijevanja kršćanskog karaktera«.¹³

Evo kako bi, prema tome, izgledao moj prijedlog, ili bolje prilog, za rješenje vremenskog postavljanja i trajanja kršćanske inicijacije. (Ističem da je ovo samo prilog za raspravu, pokušaj koji ne mora biti ni jedini ni najbolji. Bilo bi poželjno da se i ostali pastoralisti uključe u raspravu svojim priložima u razrješavanju tog zapletenog problema inicijacije.)

a) *Sakrament krsta* trebao bi se, kao i do sada, dijeliti djeci kršćanskih roditelja. Dobro je da dijete ljudsko čim prije postane i dijete Božje, da se »obuče u Krista«. Propis Codexa o krštenju »quam primum« ne bi trebalo shvatiti preusko,¹⁴ ali ne bi valjalo ni previše čekati, nakon ljudskog rođenja, na duhovni preporod u »vodi i Duhu«. Krštenjem djece — koje se obavlja u vjeri roditelja i Crkve — najbolje se očituje

¹² ANTON KALTEYER dobro primjećuje da ne samo krst već »auch andere Sakramente als Prozess der Eingliederung in die Kirche zu verstehen und zu vollziehen wären« (*Gottesdienst*, br. 9, g. 1975, str. 67).

¹³ J. MOINGT, *op. cit.* 31.

¹⁴ D. BOUREAU, *L'avenir du Baptême*. Ed. du Chalet, Lyon 1972.

κοινωνία i *δύναμις* katoličke vjere. Krst je prije svega dar Božji, znak da nas je on prvi uzljubio (1 Iv 4,10). Nije naša tekovina ni zasluga.

Osim onih razloga za krštenje sitne djece što smo ih već prije spomenuli, neki egzegeti nalaze i u samom Evandelju perikope u prilog dječjem krštenju.¹⁵ Tako ona zgoda o blagoslivljanju malenih (Mk 10,13—16) ili Isusove riječi: »Tko primi jedno takvo dijete u moje ime, mene prima« (Mt 18,15, Mk 9,37). A na krštenju se ono doista prima u Kristovo ime, ono se »krsti«, tj. pokristovljuje.

Po sebi se razumije da ne ćemo krštavati svako dijete koje nam se donese u krstionicu. Crkva je oduvijek roditeljima i kumovima postavljala neke uvjete za krštenje novorođenčeta, osobito slijedeće: 1) da je zahtjev za krštenje djeteta zaista čin i znak iskrene katoličke vjere njegovih roditelja; 2) da postoji moralna sigurnost da će dijete biti odgojeno u vjeri Crkve. Zbog toga ćemo prije krštenja obaviti katehezu roditelja i kumova.¹⁶

A što onda ako se spomenuti uvjeti ne ispunjavaju, a roditelji svejedno traže krst svojega djeteta?

b) U tom slučaju ne možemo pristati na krštenje. Ipak te roditelje, ako u njima nije potpuno zamrla vjera i postoji makar tanahna nada da će i sami oživjeti svoje vjersko osvjedočenje, nećemo sasvim odbiti. Predložiti ćemo im »kandidaturu« djeteta za krštenje. To smo zapravo i do sada činili kad smo »odgađali« krštenje djeteta dok se ne ispune crkveni uvjeti.

A to ćemo činiti i unaprijed, samo na ovaj način: izvršit ćemo *upis* djeteta u crkvene knjige (još ne u maticu krštenih, već u knjigu katekumena), a mogli bismo obaviti i jedan jednostavni *obred* u samoj crkvi (pri čemu si možemo pomoći obrednikom katekumenata), naglasivši prisutnima da to još nije sakrament. Na taj su način roditelji službeno postavili zahtjev za primanje djeteta u Crkvu, ona ga je načelno prihvatila uz uvjet da roditelji prodube svoju vjeru i pokažu svoju sposobnost za katolički odgoj djeteta.

U svakom slučaju, nije dobro roditeljima bezuvjetno odbaciti molbu za krštenje njihova djeteta. Umjesto da kratko i hladno odbijemo ili odgodimo krštenje, pohvalimo ih za njihovu dobru volju, pozovimo ih na vjersku pouku, potaknimo na obraćenje i ustrajnost te obavimo službeni čin kandidature (*upis* i *obred*), koji će onda u njima nijetiti želju za poukom i krštenjem djeteta. Ovaj čin kandidature, osobito ako je izvršen u crkvi, mogli bismo smatrati i kao početni čin cjelokupnog krsnog obreda.

I o. Moingt predlaže kandidaturu umjesto krsta. No kod njega bi kandidatura bila obavezna za svako dijete.¹⁷ Po njegovu mišljenju djeca se ne bi smjela krštavati odmah po rođenju, nego tek onda kad nauče »govor vjere« (le langage de la foi). Što je to »govor vjere«? Ukratko: kad dijete upozna, shvati, prihvati i na vanjski način izrazi svoju osobnu vjeru. A kad se to događa? Moingt ne želi precizirati to vrijeme, već veli općenito: »u drugom djetinjstvu« (seconde enfance), što bi, prema njegovu tumačenju, moglo označavati vrijeme po prilici od 6. do 12. godine života. Moingtov prijedlog ne možemo prihvatiti, jer ne rješava

¹⁵ H. SCHILLING, *Grundlagen der Religionspädagogik*. Patmos, Düsseldorf 1970, str. 376, 379.

¹⁶ P. ANCIAUX, *Sakramenti i život*. KS, Zagreb 1970, str. 53.

¹⁷ J. MOINGT, *op. cit.* 88.

bit problema i polovičan je. Može li dijete u 12. godini (a da o nižim godinama ne govorimo) potpuno zrelo i svjesno donijeti egzistencijalnu odluku o prihvaćanju kršćanstva? Ako ne može, onda valja krst odgoditi još više ili pak kandidata krstiti već u samom djetinjstvu. I čemu napokon uskraćivati krštenje djeci dobrih i vjernih roditelja?

c) Krštenje je duhovno rođenje na vrhunaravni život. Taj život sada moramo podržavati i hraniti. U tu svrhu predviđena je sakramentalna hrana *euharistije*. Ukoliko bi euharistija bila samo gozba i hrana, krštenom djetetu mogla bi se davati odmah po krštenju (kako to i čine neke istočne Crkve). Kad već krštenik pripada otajstvenom tijelu Kristovu, ima pravo i na njegovo euharistijsko Tijelo. Međutim, euharistija je ujedno i žrtva Kristova za nas, u kojoj i sami moramo sudjelovati (adimpleo ea quae desunt passionem Christi). Čovjek je sposoban za svjesnu žrtvu tek onda kad je u posjedu razuma. Prema tome dijete prije 6. ili 7. godine nije sposobno svjesno sudjelovati u euharistijskoj žrtvi. Iz toga slijedi da mu se sudjelovanje u euharistijskoj žrtvi (misa) i hrani (pričest) može ponuditi tek oko 7. godine života.

Kako za pobožno sudjelovanje u euharistijskom životu treba prethodna priprema, pripuštanje djece prvoj pričesti neće uvijek biti moguće u 7. godini, a pogotovo ne u šestoj. Ako djeca nisu imala dovoljan vjerski odgoj u svojoj kući, ta će dužnost pasti na vjeroučitelja, a za to će mu trebati najmanje godina dana pouke (što će, praktično, prvu pričest smjestiti u osmu godinu).

d) U svom nadnaravnom rastu kršćanski organizam doživljava rane krize i oboljenja. Glavnu krizu i temeljnu moralnu bolest odmah nazovimo njezinim pravim imenom — grijeh. Od časa svog osvješćenja dijete počinje polako razlikovati dobro i zlo te prihvaćati svoje vjerske i ćudoredne obveze. Što uslijed urođene slaboće, što uslijed još nerazvijene savjesti, ono će učiniti mnoge pogreške, pa i malene grijeha (o velikima u to doba ne može biti ni govora). Potrebno mu je pomirenje s Bogom i bližnjim, očišćenje savjesti, blagodat oprostjenja, moralna podrška Crkve i sakramentalna milost Dobroga. Tu je sada mjesto *sakramentu pokore*.

Pokornički odgoj treba početi još prije prve pričesti. Sudjelujući u misi i pristupajući stolu Gospodnjem dijete mora znati da se to čini čiste duše. Odgoj za ispovijed i pokoru valja da bude postupan: odgoj savjesti, pitanje oprostjenja nakon krivnje, kateheza o pokori na vjeronauku, zajedničko pokorničko bogoslužje u crkvi i konačno pojedinačni sakrament ispovijedi. U kojem stupnju razvoja treba dijete pristupiti sakramentu pomirenja? Svakako u onom kad je čovjek u stanju počinuti smrtni grijeh. Može li to biti u 6., 7. ili 8. godini? Teško je vjerovati u »smrtni« grijeh jednog djeteta. Dok je dijete dijete, nije sposobno teško sagriješiti (stoga ga i zovemo »djetetom«!). Ono može »smrtno« sagriješiti tek po isteku djetinjstva. Nakon prvog smrtnog grijeha nije više dijete.

No tu se onda odmah pred nas postavlja pitanje: zar takvo poimanje nije u suprotnosti s dosadašnjom crkvenom praksom prve ispovijedi prije prve pričesti? Jest, u suprotnosti je, to moramo priznati. Prema tome, kasna ispovijed ne valja? To nije rečeno, jer svaka stara praksa i disciplina nije dobra samo stoga što je bila prakticirana, tolerirana i odobrena kroz stoljeća. To važi i za slučaj ispovjedne dobi. Kako je to pitanje sada u preispitivanju, a postoje brojni razlozi za i protiv, u ovom

članku nema prostora za sličnu diskusiju. Budući da ono traži posebnu i ozbiljnu studiju, ostavimo ga za neki drugi put.

Istodobno nam se postavlja i drugi prigovor: zar nije Pio X. naredio prvu ispovijed prije prve pričesti i to opet nedavno ponovila i Kongregacija za bogoslužje (AAS, 65, 1973, 410)? I to je istina. Zbog toga ćemo mi navedenu smjernicu (ne strogu crkvenu zapovijed) u praksi vršiti i pokorit ćemo se našoj crkvenoj upravi. I unaprijed ćemo ispovijedati djecu prije prve pričesti sve dokle se gornja uputa ne promijeni (na što sile mnogi antropološki i pastoralni razlozi). Dotle se nadamo da će službeno crkveno učiteljstvo i dalje razmišljati o spomenutoj odluci te će je preispitati u duhu suvremene pedagogije i psihologije. Prema tome, ova moja lokacija sakramenta pomirenja u predadolescenciju ima zasad samo teoretsku vrijednost.

Ipak još jedno pitanje u vezi s ispovijedi što ga ne možemo mimoći. Zar i ona spada u sakramente kršćanske inicijacije? Nisu li to samo krst, potvrda i euharistija? Točno je da kršćanska starina govori samo o ova tri posljednja kao o sakramentima inicijacije. No to se daje protumačiti povijesnim razlozima. Prva kršćanska inicijacija odnosila se samo na odrasle. Kako sv. krst oprašta ne samo istočni grijeh već i sve ostale osobne krivce, krštenici nisu imali potrebe da se ispovijedaju. Zadatak pomirenja za prvi put preuzima na se samo krštenje. Iz tih razloga zauzimala je pokora u obredu katekumenata istaknuto mjesto. Zbog toga se pokora nije spominjala među tajnama inicijacije kao posebni sakrament. No ona među njih spada kao što i slabost pripada našoj ljudskoj naravi. Pokora neizostavno pripada kršćanskoj inicijaciji mladeži. Kako ono kaže Tridentski sabor, čitav je kršćanski život »neprekidna pokora«.

e) Krst je početak kršćanskog života, nije njegov vrhunac.¹⁸ On je tek prvi korak u kršćansko upućivanje, koje opet treba da ima i svoj završetak. Ono što se započelo na krstu završit će se u njegovoj potvrdi, u sakramentu *krizme*. Ovaj proces, što je započeo pozivom Božjim upućenim tek rođenu čovjeku, završit će se čovjekovim odgovorom, konačnim i svjesnim. Na krstu je započeto posinjenje čovjeka od strane Stvoritelja, a na krizmi završava prihvaćanjem od strane stvora. Vjernik i brat Kristov iz krsta postaje u krizmi borac, apostol, zreo kršćanin i svećenik u širem značenju riječi. Na krstu je krštenika prihvatila Crkva kao svoje dijete, a na krizmi on prihvaća Crkvu za majku.

Krizma je potvrda i kruna krsne stvarnosti. Stoga joj je mjesto na koncu inicijacijskog ciklusa. Inače, čemu bi ona bila »potvrda«? Zar krštenje po sebi nije valjano i bez ikakve potvrde? Između krsta i krizme ne mora postojati vremensko i mehaničko jedinstvo, ali moralno i funkcionalno da. Samo je u tom smislu krizma potvrda krsta (*confirmatio est complementum baptismi*) što upotpunjuje i zaokružuje djelo eklezijacije započeto na krsnom zdencu. Ona je potvrda čitavog inicijacijskog nastojanja Crkve, svećenika, roditelja i samog krštenika. Inicijacija je cjelina. A potvrda cjeline dolazi na kraj. Potpun je kršćanin »potvrđeni« kršćanin.

Većina suvremenih teologa shvaća krizmu kao sakrament zrelosti, samostalnosti, vjerske odgovornosti i akcije. A ne može se tražiti duhov-

¹⁸ »La foi baptismale est celle d'un débutant, riche de promesse de vie; elle signifie que quelque chose vient de commencer, qu'un lien vient de se nouer« (J. MOINGT, *ib.* 100).

na zrelost ako je ne prati duševna (pa i tjelesna). Prema tome, sakramenat krizme spada u doba konačnog sazrijevanja mlada čovjeka — pri kraju puberteta ili u tijeku mladosti. Na pragu muževnosti, u svakom slučaju.

Pred više sam godina napisao: »Dogmatičari, doduše, naginju ranijoj krizmi (jer je nadopuna krsta), ali i oni uviđaju da je za potvrdu potrebna zrelija dob. Praktičari u ogromnoj većini žele sv. krizmu za odrasliju mladež. Iz mnogih diskusija iskristaliziralo se je kao najbolje mišljenje: ne obavljati krizmu, kao do sada, u djetinjim godinama, već je odložiti do puberteta ili mladenaštva.

Razlozi koji vojuju za kasniju krizmu:

— dječaci (djevojčice, mladići, djevojke) bolje shvaćaju i razumiju vrijednost sakramenta;

— u zemljama gdje vjeronauk nije obavezan pohađaju ga više i duže;

— krizma je sakramenat sazrijevanja, a ne djetinjstva;

— potvrda je sakramenat teških obaveza: svjedoka, ispovjednika, vojnika, apostola, svećenika Kristova. Može li ih na sebe preuzeti nezrelo dijete?

— ako se ostali sakramenti kršćanske inicijacije (krst i euharistija) primaju u dobi kad je nemoguća bilo kakva zrela odluka, dobro je da barem potvrda bude plod ljudske zrele i promišljene odluke. Prije petnaeste godine ne može biti ni govora o nekom kršćanskom životnom opredjeljenju.

Pri tome valja naglasiti da nije toliko važna kronološka zrelost, već psihološka, osobna. A ta se ne veže uz neki određeni broj godina.¹⁹

Stoga Paul Hastenteufel ima pravo: »Ako se krštenje djece smatra pravilom, za dijeljenje sakramenata u djetinjstvu nudi se ovaj redosljed: krst — euharistija — pokora.«²⁰ Potvrda dolazi na kraj inicijacije. Danas je većina svećenika u pastvi za kasnu krizmu.²¹ Novi Obrednik dob krizmanika prepušta razboritosti biskupskih konferencija. Većina se opredijelila za kasniju dob.²² Naš Biskupski sabor također je nedavno donio sličnu preporuku (6. XII. 1971): neka se djeca krizmaju u višim razredima osmoljetke. Zagrebački ordinarij precizirao je još bolje: u sedmom i osmom godištu. I nestor među hrvatskim katehetama dr. Ivan Pavić, nakon tako bogatog iskustva, u najnovijem (devetom) izdanju svoga katekizma »Radosna vijest« stavlja krizmu poslije ispovijedi i pričesti.²³

Znam da će mi se prigovoriti kako kršćanska starina ne zna za krizmu kao sakramenat zrelosti. Naprotiv, ona je to dobro znala i stoga ga je dijelila samo odraslima. A razumljivo je što se to onda nije isticalo: svi sakramenti bili su sakramenti zrelosti. Stvar je bila tako jasna da je nije bilo ni potrebno naglašavati. Uostalom, zar teologija nema pravo na svoj napredak? Da li su u prva kršćanska vremena bile razvijene i jasne sve vjerske postavke koje mi danas općenito prihvaćamo? Teologija krizme dobro čini što se razvija i produbljuje.

¹⁹ Z. BEZIC, *Pastoralni rad*. Split 1970, str. 149.

²⁰ *Diakonia*, br. 1, g. 1973, str. 42.

²¹ *Hrvatska svećenička anketa*, u *Svesci*, br. 21, g. 1974, str. 123.

²² Takav je prijedlog episkopatu podnijela i njem. sinoda (*Stimmen der Zeit*, br. 11, g. 1974, str. 769).

²³ I. PAVIĆ, *Radosna vijest*. IX izd. sv. Ćirila i M. Zagreb 1975, str. 146.

A što da reknemo na primjedbu da će mnogi vjernici, ako budemo inzistirali na kasnoj povrdi, ostati bez tog sakramenta? Na taj bismo prigovor odgovorili protupitanjem: a koja im je korist ako ga prime rano, nezreli, neupućeni i u okolnostima kako im se danas daje? Bog koji naš je stvorio bez nas neće nas ni spasiti ni posvetiti bez naše suradnje. A bez milosti Duha Svetoga ionako neće ostati nitko tko je kršten, jer ga je već onda primio i postao njegovim hramom.

Naša glavna pogreška do sada je bila što smo sve sakramente trpali isključivo u djetinjstvo. Pubertet i mladenaštvo ostavljali smo praznima, u nekom sakramentalnom vakuumu, bez svojstvenih sakramenata, bez odgovarajuće pedagoške akcije. A (pred)adolescencija vapije za svojom sakramentalnom protutežom. Stoga otajstva kršćanske inicijacije moramo prebaciti i na razdoblje mladenaštva. U prvom djetinjstvu obavljat će svoju odgojiteljsku zadaću krst, u drugom djetinjstvu euharistija (plus: krst), u pubertetu ispovijed (plus: krst i euharistija), a u adolescenciji potvrda (plus svi dotada primljeni).

Na taj način nećemo preskakati somatske, psihičke i društvene faze ljudskog razvitka. I u vjerskom ćemo odgoju ići usporedo sa stvarnim životom. A taj — antropološki gledano (s čime se dogmatika mora složiti) — traži slijedeći raspored:

- rođenje — *nesvjesna* socijalizacija (kristijanizacija) — krst.
- kršćanski rast — *emotivna* kristijanizacija (u crkvi i obitelji) — euharistija.
- životne krize — *voljna* kristijanizacija (akcija, moral) — pokora.
- kršćanska zrelost — *svjesna* kristijanizacija (vjera, životni nazor) — potvrda.

Da bi se sakramenti kršćanske inicijacije mogli koristiti odgovorno i odgojno, treba poštivati tri načela:

Prvo načelo: kako je inicijacija dugotrajni odgojni proces, ona se mora protegnuti na čitavo vrijeme ljudskog sazrijevanja, dakle i na djetinjstvo i na mladenaštvo.

Drugo načelo: raspored sakramenata valja da slijedi prirodni redoslijed životnih faza djeteta i mladića.

Treće načelo: stari sakramentalni binom »opus operatum« i »opus operantis« treba vremenski i psihološki povezati u međusobnu interakciju.

SUMMARIUM

Problema initiationis christianae puerorum atque iuvenum nondum efficaciter solutum est. Solutioni istius problematis auctor opinionem suam offert. Id facit criticando praxim adhuc vigentem in Ecclesia: omnia sacramenta pueris administrare in eorum infantia. Talis modus sacramentalizationis haud raro futuros apostatas practicos producit.

Auctor solutionem in novis temporibus ordineque novo initiationis quaerit secundum tria principia practica: Primum: quoniam initiatio christiana longaevis processus educativus est, per totum tempus evolutionis iuvenilis protrahi debet, in infantia scilicet ac adolescentia. Ita quaevis aetas evolutiva suum proprium sacramentum habebit: I. infantia baptismum, II. infantia eucharistiam, pueritia paenitentiam, adolescentia confirmationem. Secundum: ordo sacramentalis ordinem naturalem maturationis humanae sequi debet: renovatio spiritualis nativitatem, alimonium eucharisticum crescentiam, medicina paenientialis morbum et confirmatio maturationem religiosam. Tertium: dualismum inter opus operatum atque opus operantis superare oportet harmonia educativa necnon psychologica.